

خیلواکی

استقلال

www.esteqaal.net

پنجشنبه ۱۹ مارچ ۲۰۲۶

ف، هیرمند

به کدام اخبار بتوان باور کرد...؟؟

جهان پریشان و آشفته ناشی از جنگ ها در شرق میانه میان جمهوری اسلامی ایران از یک سو و اسرائیل صهیونیست، امریکا و دامنۀ پهن شده آن در لبنان، عراق و کشور های خلیج فارس، تجاوز پنجابی ها به خاک مقدس وطن ما افغانستان چنان پراگندگی و خلط راست و دروغ را در دنیای نشر اخبار پدید آورده است که انسان اطمینانش را گاهی به ظاهر درست ترین خبر هم ضعیف می یابد، چه را باور کرد و چه را نه...؟ پرسشی است که در ذهن همه مخاطبان مطرح است، که پاسخ کاملاً مؤثق برای آن شاید ناممکن باشد اما به طور نسبی می توان مواردی را در این باره رویهم کرد.

حوزه اخبار و نشر اخبار با ابعاد متعدد امروزی در گیر است؛ تداخل و نفوذ جناح ها و جوانب مختلف در تعریف و تحریف اخبار و نشر یکی از ابعاد است، بُعد دیگر کثرت رسانه ها است چه خبری و چه غیر خبری، که هر کدام به زعم خود خبری را هر طور به نفع و میلش بود به نشر می گذارد، یعنی هر رسانه ای متعلق به یک شخص، یک دولت، یک گروه ملیشه یی، یک حزب، یک تمایل ایدیولوژیک، یک جناح در گیر در جنگ و مجادله، یک فرد مرتبط به وقایع جاری که به نحوی در رویداد های روز سهم و حصه ای دارد اخبار را به موقف و موضع خودش برابر نشر می کند.

این رسانه ها که هر یک بنابر وابستگی ها و منافع اقتصادی و غیر اقتصادی شان به نشر اخبار مشغول اند، مانند تلویزیون ها، رادیو ها، نشرات چاپی خبری مانند روزنامه ها، مجلات و در دنیای بی سر و پای دیجیتلی مثل شبکه های اجتماعی مانند فیس بوک، تویتتر، X تیک تاک و... این رسانه ها مطالب - و نه الزاماً اخبار واقعی - را از منابع رسمی و غیر رسمی دیگر میگیرند و در صفحات خود به نشر می گذارند.

از یک دید دیگر انواع متنوع منابع خبری آژانس ها، منابع خصوصی نشر اخبار، منابع ایدیولوژیک "منابع جانبدار"، منابع جانبدار پنهان، منابع داخل در جدال، منابع استخباراتی، منابع بی طرف و...

که به یک شکلی بنابر مواضع شان در تعریف و تحریف اخبار دست اندر کار اند، هنوز هم دریافت و فهم خبر واقعی را دشوارتر می گردانند. مخصوصاً این تشبث و گوناگونی منابع، تعدد رسانه ها، فرصت های گسترده در دست کاری و تغییر دادن ماهیت اخبار، مانند سهولت در ترتیب "سند..."! ذریعۀ فوتوشاپ و اخیراً شیوع هوش مصنوعی دستیابی به خبر واقعی را باز هم کمی دشوارتر خاطر نشان می سازد.

حال که در کنج و کناره های دنیا، جنگ در جریان است، پوشانیدن حقایق، کتمان نمودن انواع متعدد اعمال، منجمله اعمال مجرمانه و جنایات جنگی و ضد بشری، پوشانیدن ضعف ها و ناتوانی های خود و رد نیرومندی و قوت حریف، شهید نمائی ها، محق نشان دادن خود و غیر مستحق معرفی کردن حریف، "انسانی وانمود کردن راه و رسم و ایدیولوژی خود و غیر انسانی نشان دادن سیمای اهداف حریف و... در نهایت نیات دستیابی به مقاصد اقتصادی و سیاسی خود و ... اساس تهیه و نشر خبر قرار می گیرد، چنین می توان فهمید که خبر از اول یعنی از سرچشمه و منبع رسمی، چندان لباس واقعی به تن نداشته است، زیرا در تهیه خبر عناصری نقش داشته اند که نمی گذارند به آسانی و سهولت و بی درد سر به اخبار واقعی، مخصوصاً اخبار زمان جنگ دسترسی پیدا کرد. این عناصر و جهات متعدد مربوط به اخبار، سیمای ساده و روان اخباری را که می شنویم، واقعاً برای ما کمی پیچیده می نمایاند.

میرهن است که دنیای ما از روزی که به بیماری "جهانی شدن" گرفتار شده است، در تقسیم نعماتش به زورمندان سهیم اند و در رنج و مشقتش برای ضعفای سیاره، اما این دنیای به هم وابسته ما را ناگزیر می سازد که به خاطر حیات و ممات خود، نسل های آینده، مردم و وطن خود از وقایع جنگی و غیر جنگی با خبر باشیم که مصایبش به یک صورتی دامنگیر ما هم خواهد بود که چنین هم شده است. پس آگاهی از اخبار واقعی تا حدی در جایگاه یک ضرورت روز اخذ موقع خواهد نمود.

در اوضاع جنگی کنونی تبلیغات طرف های جنگ و یا تبلیغات هم پیمانان آنها از مجرای دستگاه های استخباراتی شان به شدت در میدان جنگ تبلیغاتی با هم در گیر بوده و هزاران راست و دروغ را با هم خلط کرده و ذهنیت مخاطبان را به جانب خود می کشانند تا از طریق "ذهنیت عامۀ جهانی" برای موقف سیاسی شان بهره ببرند، میدانیم که امروزه با استفاده بالخصوص از شبکه های اجتماعی قدرت جهانی از یک "لایک" کردن ساده من و تو برای توجیه اعمال پاک و ناپاک شان تمسک می سازند.

تعداد زیاد اخبار و تبصره های جانبدارانه چه ماهیت تخریبی یک جانب را به نشر برساند و یا چه توصیف خوشبینانه از یک جانب بدهد، ممکن است از بلندگوی یک "روبات" استخباراتی یک جانب در جنگ و یا جانب رقیب باشد، شبکه های اجتماعی شاید به میدان مجادله ارگان های استخبارات دولت های در جنگ و یا متحدان آنها مبدل شده باشند.

تعدادی هم بنابر علایق دیروزی و یا امروزی ایدیولوژیک به یک جناح، در صدد توجیه اعمال آن جناح اند، در حالی که شاید آن کشور و دولتش دگر در آن خط ایدیولوژیکی قرار نداشته باشد و در نتیجه مفاد این توجیه، خلاف توقع توجیه گر به حساب نادرست ریخته می شود.

در ماهیت اخبار منتشره گاهی محتوی پنهان تمایلات مذهبی، قومی، نژادی، زبانی و... سایر وجوه تفارق حس می شود، همانطور که هواخواهان هر یک از این تمایلات، به این نوع اخبار از ته ای دل باور میکنند.

در فهرست انواع منابع نشر اخبار "وبسایت ها" نیز قرار دارند که هریک از این وبسایت ها، اخبار مورد علاقه و مطابق افکار خویش را نشر و یا باز نشر می نمایند، این وبسایت ها اخبار را از منابع مورد علاقه شان گرفته و به باز نشر آن اقدام میکنند، آن سایت های که اخبار بیطرف و قریب به واقعیت را باز نشر می نمایند، تعداد شان زیاد دیده نمی شود.

وبسایت ها نیز اخبار را در حیطه دیدگاه های خاص خود شان پروسس کرده و به نشر می گذارند. به این صورت به علت تعدد و تنوع انبوهی از رسانه ها که مصروف نشر اخبار اند و این اخبار از لحاظ ماهوی و بعضاً شکلی تفاوت های را نشان می دهند. مخاطب می بیند که از عین واقعه و رویداد با چندین نوع خبر متفاوت مواجه است و نمی داند کدام یک واقعی و کدام یک جعلی، تقلبی، ساختگی و قلب شده خواهد بود. کار وقتی دشوار می شود که حتی مستند ترین خبر با تصاویر و ویدیو های فوتوشاپ و ساخته شده هوش مصنوعی، ارائه می شود که نمی توان اصل را از بدل و حق را از باطل تشخیص کرد.

در این گیر و دار و در این بازار گرم ریختن خون انسان های بیگناه و با دخیل این همه حیل و کذب در عرصه اخبار، به کدام یک از اخبار باور نمود که ما را در جریان وضع واقعی (اوضاع عینی و کاملاً موجود حاضر) قرار خواهند داد...؟؟

این را نیز باید یادآور شد در دوران ما اخبار به اندازه تکان دهنده و نگران کننده و تشویش بر انگیز است که بعضی از افراد با شنیدن خبر قطع رابطه نموده اند و اصلاً به اخبار نگاه نمی کنند.

خبر رسانی یکی از بخش های محوری و اساسی ژورنالیزم شمرده می شود که از خود دارای اساسات مخصوص بخود نیز می باشد. در این نوشته تنها ایفای کار خبر رسانی، تغییر و دگرگونی های ناخواسته در اخبار و نقش و اثر آن بر مخاطبان زیر ارزیابی و بحث قرار گرفته است.

بد نیست به یک نمونه از روش های پشت پرده تهیه یک خبر را در کشور خود ما نگاه کنیم که در زمان حاکمیت پرچم و خلق به عمل می آمد، ژورنالیست براننده وطن، جناب جلیل غنی هروی، در صفحات 138 و 139 اثر با ارزش شان زیر سر نامه "ژورنالیزم دوست یا دشمن مردم" آنرا ثبت نموده است، که خلاصه آن چنین است؛ در زمان سلطنت فیصدی درج "اخبار خارجی" به سطح بلندی قرار داشت. در دوره جمهوریت محمد داود فقید این فیصدی کمی تقلیل یافت. اما در دوران پرچم و خلق این فیصدی تقریباً به صفر تقرب نمود، مشاوران روسی امور بررسی و کنترل اخبار را انجام میدادند، حتی بعداً "تیلی پرنتر" مخصوص از "آژانس تاس" شوروی در "آژانس باخترا" نصب گردید که تمام اخبار خارجی از آژانس تاس گرفته شده و بیانیه ها و اعلامیه همه در همان جا تهیه، چک و ترجمه شده و بعداً از سوی آژانس باخترا به نشر می رسیدند. به این صورت می توان تصور کرد که اخبار منتشره آژانس باخترا افغانستان در دوره حاکمیت پرچم و خلق تا چه حد صحیح و یا جانبدارانه بوده باشد.

جناب جلیل غنی هروی در اثر نامبرده شان از وجود یک عملیه پروسس و ارزیابی یک خبر می نویسد تا تثبیت گردد که خبر واقعاً صحت داشته است و یک افواه یا یک تبلیغ و یا یک اطلاع غیر واقعی و نادرست که نبوده است، موارد مانند؛ «واقعیت آفاقی یک رویداد سیاسی، آن طوری که رخ داده است. واقعیت عندی و ذهنی یک رویداد سیاسی یعنی آن طوری که مردم از آن برداشت دارند و واقعیت تنظیم گزارش یک رویداد، یعنی طوری که رسانه ها آنرا گزارش داده اند.»

اطلاع و شناخت یک رویداد (درک آفاقی، عینی و ذهنی) ترتیب، پروسس، فرم و نحوی نشر خبر مراحل اند که یک ژورنالیست یا خبرنگار حین تنظیم یک خبر آنرا در نظر خواهد گرفت، این هم به سبک و نحوی کار هر ژورنالیست مربوط می شود که برای ثقه ساختن خبر ترتیب شده اش به چه روش های متوسل خواهد شد.

راستی آزمایی (تثبیت صحت و ثقم) یک خبر: که فکر میکنم این پروسیجر یا طرز العمل بسیار کهنه نباشد، تصور می شود که راستی آزمایی یک خبر با اضافات مقایسه تصاویر و ویدیو ها، صدا ها، تصویر سابقه و حال محلاتی که موضوع خبر اند و یا حتی اسناد نوشتاری (تحریری) که به موضوع خبر مستقیماً متعلق باشند و سایر موادی که برای اثبات حقیقت یک خبر لازم و مفید باشند،

به کار گرفته می شود. این عملیه در گذشته به علت محدودیت ابزار کاری دیجیتلی میسر نبود ولی به هر صورت اجرای عملیه ارزیابی برای مؤثقت خبر در گذشته هم با همان امکانات موجود به اجرا گذاشته می شده است.

آنانی که خبر می شنوند و به دنبال مطلع شدن واقعیت رویداد ها اند، وقتی یک خبر را می شنوند و حتی از یک منبع بسیار مطمئن هم دریافت میکنند، نیاز به تحلیل نزد خود خواهند داشت، تا با عقلانیت و موقعیت مکانی و زمانی و پیشینه موضوع که آیا خبر مربوط می تواند درست باشد و یا نه... اطمینان حاصل کنند، گاهی بنابر دلایل سیاسی یک خبر از مرجع رسمی نه، بلکه از یک رسانه کوچک و نه چندان آشنا به نشر می رسد، یا حتی یک رویداد قبل از آنکه از تریبون یک آژانس خبری نشر شود، یا توسط کدام کارمند موضوع خبر و یا به اثر "لیک" شدن و درز کردن آن برون می آید، این شکل درز کردن خبر می تواند اسباب مختلف داشته باشد.

چه باید کرد، دنیای ما با وسایل تکنولوژی لعنتی پیشرفته چنان به هم نزدیک و قریب گردانیده شده است که بی خبری از اوضاع گاهی تاوان هنگفتی را در قبال خواهد داشت، این ضرورت ایجاب میکند تا به واقعیت تحولات و رویداد های دور و بر خود مطلع بود و این اطلاع واقعی فقط از اخبار صحیح و واقعی بدست خواهد آمد.

پس رعایت نکات آتی به صورت نسبی و تا حدودی می تواند ما را از اخبار واقعی و صحیح مطلع سازد.

- رویداد های که به امور ما متعلق است و یا به آن اثر می گذارد، می شود از منابع خبری رسمی تا حدی بدست آید

- آنهم به صورتی که صحت آن خبر از سوی چند منبع خبری دیگر تأیید شده باشد

- و این خبر به دلیل رابطه به منافع سیاسی حاکمیت منبع آن، "دستکاری" جانبدارانه شده باشد، اگر چنین رابطه ای احساس گردد، نمی شود به درستی خبر باور کرد.

- مقایسه خبر با متن خبری "رقیب" که خبر حاکی از صحت موضوع باشد

- به اثرات عینی و فزیکی خبر باید توجه گردد که واقعاً با رویداد ادعا شده خبر مطابقت دارد و یا نه

- مقایسه زمان و مکان رویداد مندرج خبر ملاحظه شود.

- به شخصیت های شامل رویداد در خبر دقت به عمل آید

- در نهایت بعد از تحلیل و ارزیابی می شود به یک خبر نسبی صحیح و واقعی دست یافت.

آنانی که زیاد خبر می شنوند، ممکن است، روش های بهتر و مؤثرتر را در این مورد از تجارب شان در اختیار داشته باشند.

پایان